16/03/2025

16 Μαρτίου: Β’ Κυριακή των Νηστειών – Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς

/ Βίοι Αγίων

Η Εκκλησία μαζί με την αναστάσιμη υμνολογία, τιμά τον Άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά, τους Μάρτυρες Σαββίνο, Ιουλιανό και Ρωμανό και τον Όσιο Χριστόδουλο της Πάτμου.

Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς καταγόταν από την Κωνσταντινούπολη. Γεννήθηκε το 1296 από ενάρετους γονείς, τον Κωνσταντίνο και την Καλλονή. Ο πατέρας του ήταν συγκλητικός, και ύστερα έγινε μοναχός, καθώς και η μητέρα και τα αδέλφια του μόνασαν σε μοναστήρια.

Η παρουσία του στη χρυσή αλυσίδα των μεγάλων διδασκάλων και Αγίων Πατέρων της Ορθόδοξης Εκκλησίας θεωρείται σπουδαία. Η ιερή αυτή μορφή διακρίθηκε για το αγωνιστικό της φρόνημα προς υπεράσπιση του ορθοδόξου δόγματος. Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς θεολόγησε, ότι ο Θεός δεν είναι μόνον αμέθεκτος, αλλά και

μεθεκτός από τους πιστούς, διά νήψεως και δεήσεως, διά των ακτίστων θείων ενεργειών. Την ουσία του Θεού κανένας και ποτέ, ούτε στον παρόντα ούτε στο μέλλοντα αιώνα θα δει, με τις άκτιστες, όμως, ενέργειές του μπορούν όλοι να κοινωνήσουν, θεούμενοι και κάτω από κατάλληλες πνευματικές προϋποθέσεις, οι οποίες δημιουργούν τη γέφυρα που συνδέει τον άκτιστο Θεό με τα κτίσματά του.

Η ευφυΐα και η επιμελημένη αγωγή που πήρε ο Άγιος Γρηγόριος από τον Θεόδωρο Μετοχίτη (1270-1332), έκαμαν τον αυτοκράτορα Ανδρόνικο Β΄ (1259-1332), να τον προορίζει για ψηλά αξιώματα. Σε ηλικία είκοσι χρονών εγκατέλειψε τις σπουδές του στη φιλοσοφία και θεολογία και πήγε στο Όρος Άθω, για κάθαρση των παθών, το φωτισμό και τη θέωση, υποταγμένος στο Γέροντα Νικηφόρο, που ζούσε ησυχαστική ζωή κοντά στο Μοναστήρι του Βατοπαιδίου. Όταν η εκκλησία τον χρειάστηκε, άφησε την ησυχία του Αγίου Όρους, και οδηγήθηκε στη Θεσσαλονίκη για να υπερασπίσει το ορθόδοξο δόγμα. Το 1335 εμφανίστηκε για πρώτη φορά με τους δύο αποδεικτικούς λόγους του Περί εκπορεύσεως του Αγίου Πνεύματος, και συγκρούστηκε με το μοναχό Βαρλαάμ από την Καλαβρία της Ιταλίας, που υποστήριζε ότι ο άνθρωπος δεν μπορεί να ενωθεί με τον Θεό, γιατί Αυτός είναι εντελώς απρόσιτος και άγνωστος και δεν μπορεί να αποκαλυφθεί. Επομένως, οι ησυχαστές, δηλαδή οι μοναχοί, που έλεγαν ότι ο άνθρωπος μπορεί, αν έχει καθαρή καρδιά και αν συγκεντρωθεί στη νοερά προσευχή, να ενωθεί με τον Θεό, να φωτιστεί και να δει το άκτιστο φως, ασχέτως της μόρφωσής του, ήταν αιρετικοί. Ο Παλαμάς αντέδρασε στην αιρετική αυτή κακοδοξία, την οποία και ανασκεύασε με σπουδαίους θεολογικούς λόγους και πύρινα συγγράμματα. Η θέση του ήταν ότι «ο Θεός υπάρχει με δύο τρόπους. Κατά την ουσία Του και κατά τις θείες και άκτιστες ενέργειές Του. Ο άνθρωπος δεν μπορεί να γνωρίσει τον Θεό κατά την ουσία Του. Μπορεί, όμως, να τον γνωρίσει και να ενωθεί μαζί Του, μέσα από τις θείες και άκτιστες ενέργειές Του. Ο Παλαμάς μίλησε ξεκάθαρα για τον Θεό που είναι μέσα μας και μας καλεί να τον γνωρίσουμε και να τον ανακαλύψουμε. Έτσι ο ορθόδοξος μυστικισμός και ο ιερός ησυχασμός, έχουν μια τεράστια σημασία για τη ζωή όλης της εκκλησίας. Κατά τον Άγιο η άπειρη αγαθότητα του Θεού καθ’ υπέρβαση καταδέχεται να γίνεται αντιληπτή από τη διάνοια του ανθρώπου και ο απερινόητος και ανέκφραστος να καθίσταται αοράτως ορατός και ο άνθρωπος να γίνεται κατά χάριν Θεός, υιός του Θεού και κληρονόμος της βασιλείας του.

Τρεις μεγάλες σύνοδοι, που έγιναν στην Κωνσταντινούπολη (1341, 1347, 1351), επικύρωσαν τις θέσεις του Παλαμά ως ορθόδοξες, δικαιώνοντας τους ησυχαστές. Παράλληλα καταδίκασαν τον Βαρλαάμ και τους οπαδούς του, το μοναχό Γρηγόριο Ακίνδυνο και το φιλόσοφο Νικηφόρο Γρηγορά. Όμως, λόγω της ταραγμένης πολιτικής κατάστασης, ο Πατριάρχης Ιωάννης ΙΔ΄ Καλέκας (1334-1347), καταδίωξε τον Γρηγόριο τον Παλαμά, που φυλακίστηκε στις φυλακές των

ανακτόρων (1343). Το 1347 δικαιώθηκε οριστικά και εξελέγη Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης.

Η κατοχή, όμως, της Θεσσαλονίκης από τους Ζηλωτές δεν επέτρεψε στον Παλαμά να εγκατασταθεί σε αυτήν, παρά μόνο το 1350. Γρήγορα αναγκάστηκε να αναμειχθεί στις συγκρούσεις αυτοκρατόρων και σε κάποιο ταξίδι του προς την Κωνσταντινούπολη συνελήφθη από τους Τούρκους, οι οποίοι απαίτησαν να πληρωθούν μεγάλα ποσά ως λύτρα, για να απελευθερωθεί. Μετά την απελευθέρωσή του (1355), και μέχρι το θάνατό του από ασθένεια στις 14 Νοεμβρίου 1359 παρέμεινε στη Θεσσαλονίκη, όπου και αφοσιώθηκε στην άσκηση των ποιμαντικών του καθηκόντων.

Με συνοδική απόφαση του Οικουμενικού Πατριαρχείου (1368) ανακηρύχθηκε και επίσημα Άγιος της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας. Η Ορθόδοξη Εκκλησία τιμά τη μνήμη του στις 14 Νοεμβρίου και κατά τη Β΄ Κυριακή των Νηστειών, αμέσως μετά από την Κυριακή της Ορθοδοξίας και σαν συνέχεια εκείνης, επειδή η νίκη του έναντι του Βαρλαάμ θεωρείται ισάξια της νίκης κατά των εικονομάχων. Το 2009, ύστερα από πρόταση της Μητρόπολης Βέροιας, Νάουσας και Καμπανίας, το Οικουμενικό Πατριαρχείο αποφάσισε την κατάταξη και των μελών της οικογένειάς του στη χορεία των αγίων. Ημέρα μνήμης τους ορίστηκε η 18η Δεκεμβρίου.

Ο μητροπολιτικός Ναός της Θεσσαλονίκης τιμάται στη μνήμη του Αγίου Γρηγορίου Παλαμά και εκεί φυλάσσονται τα τίμια λείψανά του. Υπήρξε άξιος αρχιεπίσκοπός της και ονομάστηκε φωστήρας της Ορθοδοξίας.